

Отже, вище були розглянуті якісні критерії правничого тексту. Прагнення до їх виконання у процесі підготовки текстів юридичних документів надає їм властивості формальної визначеності, необхідної умови ефективного правового регулювання.

Література

1. Красницька А.В. Юридичні документи: техніка складання, оформлення та редагування: посіб. /А.В. Красницька. – 2-ге вид., доповн. і переробл. К.: Парлам. вид-во, 2006. 295 с.
2. Швачко С.О. Поверхнева та глибинна структури юридичних текстів / С.О. Швачко, І.К. Кобякова. *Право і лінгвістика*. 2004. С. 49–54.
3. Общеуоретическая юриспруденция. Учебный курс. Учебник / под ред. Ю.Н. Оборотова. Одесса, 2011. 684 с.
4. Черданцев А.Ф. Логико-языковые феномены в праве, юридической науке и практике. Екатеринбург, 1993. 198 с.
5. Власенко Н.А. Текст юридических документов: методология исследования. Современные методы исследования в правоведении. /Под ред. Н.И. Матузова и А.В. Малько. Саратов, 2007. 639 с.
6. Язык закона./ Под.ред. А.С. Пиголкина. М., 1990. 198 с.
7. Ушаков А.А. Избранное. Очерки советской законодательной стилистики. М., 2008. 161 с.

Ключові слова: текст, правничий текст, мова права, правнича герменевтика, інтерпретація, правова реальність.

Ключевые слова: текст, юридический текст, язык права, юридическая герменевтика, интерпретация, правовая реальность.

Key words: text, legal text, right language, legal hermeneutics, interpretation, legal reality.

Іванченко Ольга Миколаївна

Національний університет «Одеська юридична академія»

доцент кафедри загальної теорії права та держави,

кандидат юридичних наук, доцент

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПРАВА: ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ, СУТНІСТЬ, ПРОВОВА ПРИРОДА

В сучасних умовах накопичення протягом багатьох років великого обсягу нормативно-правового матеріалу, існування значного масиву нормативних актів, прийнятих у різний час, що діють в усіченому обсязі або застарілих, або фактично втратили чинність,

систематизація законодавства особливо необхідна. У зв'язку з цим аналіз доктринального розуміння суті та юридичної природи систематизації права є актуальною. Сутність поняття систематизації заснована на науково-теоретичному уявленні про систему і практичному використанні системного підходу.

У зв'язку з цим необхідно більш детально зупинитися на розгляді теорії системного підходу, а також на проблемі теорії системи права і системи законодавства. Системний підхід передбачає розкриття суті досліджуваного об'єкта через виявлення всього комплексу внутрішніх і зовнішніх зв'язків. В даний час системний підхід застосовується у вивченні всіх сфер соціальної та технічної діяльності і не є специфічним науковим інструментом правознавства. Однак, необхідно відзначити, що саме застосування системного підходу до дослідження права на різних рівнях збільшує можливості виявлення його змісту і форми, внутрішньої єдності і розмежування, взаємозв'язку і взаємодії частин, його складових. Тому, говорячи про систему права, необхідно мати на увазі, що внутрішня єдність, узгодженість, диференціація, характерні для всієї системи права, притаманні й її елементам.

У правовій науці поняття системи має певну специфіку. У сучасній юридичній літературі можна зустріти різні визначення поняття «система права». Система права розглядається в сучасній юриспруденції як: 1) структура (внутрішня будова) права; 2) певна, об'єктивно існуюча, що відображає історичні і культурні особливості права; 3) представляє собою нормативне утворення; 4) відображає єдність юридичних норм і їх диференціацію; 5) відображає існуючі та такі, що розвиваються суспільні відносини.

Право, розвиваючись в певній системі суспільних відносин як їх джерело, фактор або результат, знаходиться у виключно унікальному векторі розвитку. Однак його осмислення і, як наслідок, теоретична організація в систему здійснюється під впливом зовнішніх, доктринальних чинників. У зв'язку з цим суб'єктивність системи права, поряд з об'єктивним існуванням, не можна заперечувати. Крім того, право може виступати як джерело, фактор або як результат розвитку суспільних відносин. Виключно пряма залежність права від суспіль-

них відносин не є абсолютною. У зв'язку з цим слід підкреслити, що правова система залишається такою навіть в моменти деякої дезорганізації, поки вона здатна переслідувати свою мету і в ній зберігаються системоутворюючі чинники.

Система права – така, що історично складається та відображає національні та культурні особливості права конкретної держави, єдність юридичних норм і їх диференціацію на галузі, підгалузі, інститути і норми, виділені відповідно до предмету і методу правового регулювання, або обумовлена ними структурна організація права. Згідно усталеним в науці поглядам, елементами системи права є правові норми, субінститути, інститути, підгалузі і галузі права. Виділити в правосистематизаційній практиці найбільші самостійні галузі права дозволяє єдність предмета і методу правового регулювання. Однак для певної правозастосовної практики, при встановленні галузі права до конкретного юридичному факту, третім, додатковим критерієм для виділення самостійної галузі права є наявність великого кодифікованого нормативного правового акта, що є базовим джерелом відповідної галузі права. Слід підкреслити, що норма права є первинним елементом системи права, що створює всі інші, більш великі системні правові елементи: інститути, галузі та ін. Виходячи з цього слід підкреслити, що саме норма права повинна виступати основою, відправною точкою практики систематизації права. Таким чином, нормативність – ознака, що виявляє зв'язок системи права і системи законодавства.

Розуміння системи законодавства в юридичній науці також не є однозначним. Аналіз різних точок зору з питання визначення поняття законодавства дає можливість виділити такі підходи: 1) це сукупність всіх законів і підзаконних нормативних правових актів; 2) це сукупність нормативних правових актів органу законодавчої влади, Президента, уряду; 3) це сукупність всіх нормативних актів органу законодавчої влади; 4) це сукупність тільки законів. При цьому систематизації піддаються конкретні форми права. У зв'язку з цим необхідно підкреслити, що система законодавства в широкому розумінні (закони, інші нормативні акти) є однією з найважливіших,

найбільш досконалих і значущих у всіх правових сім'ях форму права. При цьому законодавча система (система законодавства) є складовим елементом правової системи. Система законодавства об'єктивує, закріплює зв'язок між елементами правової системи, що виходять з доктринального в формальний рівень вираження права.

Відмінності між системою права і системою законодавства полягають в такому. В якості первинного елемента системи права є норма права, яка складається з трьох елементів: гіпотези, диспозиції і санкції. Первинним елементом системи законодавства можуть бути визнані стаття, пункт, абзац нормативного правового акта, які можуть не збігатися за обсягом з нормою права, оскільки різні елементи норми права, як правило, містяться в різних статтях нормативного правового акта.

Система права є його внутрішнім змістом, а система законодавства є зовнішнім вираженням, оформлення права, що закріплюються в формах права. Галузь права має єдиний предмет і метод правового регулювання, водночас галузі законодавства різняться тільки предметом регулювання. Система законодавства має вторинний характер щодо системи права. Законодавство є похідним від права, яке, в свою чергу, найчастіше є похідним від існуючих на певній території суспільних відносин. Система права складається об'єктивно під впливом суспільних відносин, а система законодавства складається суб'єктивно, залежить від волі і розсуду законодавця, держави. Будова системи права передбачає тільки горизонтальний поділ, а при побудові системи законодавства додається вертикальна ієрархія різних нормативних правових актів.

Галузі права можуть не збігатися з галузями законодавства. Якщо в процесі правосистематизаційної практики підсистема законодавства співпадає з галуззю права, то має місце галузеве законодавство. Якщо підсистема законодавства визнається, стає частиною галузі права, то має місце внутрішньогалузеве законодавство. Якщо підсистема законодавства включає кілька галузей права або їх частин, то має місце комплексне законодавство. Таким чином, система права в систематизаційній і правотворчій практиці повинна виступати в якості

доктринальної основи системи законодавства. Різним є також і обсяг регулювання систем права і законодавства.

Система права крім нормативних правових актів включає й інші джерела права, зокрема правові звичаї, прецеденти, отже більш повно регулює відповідні суспільні відносини. Система права і система законодавства – це тісно взаємопов'язані самостійні категорії, що представляють два аспекти однієї й тієї ж сутності – права. Система права – це внутрішня структура права, що відповідає характеру регульованих ним громадських відносин. Система законодавства – це зовнішня форма права, що виражає будову його джерел, тобто систему нормативних правових актів. Право не існує поза законодавством, а законодавство в широкому його розумінні і є право. Отже, система законодавства є зовнішня форма права (системи норм права) або нормативно-регулятивного рівня правової системи.

Зв'язок, цілісність і зумовлена ними стійка структура є відмінними ознаками будь-якої системи. У зв'язку з цим необхідно підкреслити, що законодавство є не просто сукупність правових актів, а їх система. Система законодавства – набір взаємопов'язаних і взаємозалежних нормативних правових актів, складених в такому порядку, який дозволяє відтворити цілу картину сукупності чинного нормативного правового регулювання. Слід підкреслити, що систематизація права – це перш за все доктринальна юридична практика, а систематизація законодавства є найбільш реальним її втіленням. У цьому виді систематизація права і систематизація законодавства тотожні і виступають в якості механізму зв'язку системи права і системи законодавства.

Теоретичне розуміння системи визначає сфери та напрями застосування системного підходу в науці і власне суті систематизації права. Теоретиками права не дається однозначного визначення поняття систематизації. До першої групи слід віднести судження авторів, що представляють систематизацію права в широкому сенсі його розуміння. Систематизацію права представники цієї групи класифікують як різновид юридичної практики. Об'єктом систематизації, орієнтованої на досягнення упорядкування та вдосконалення, в даному аспекті є

всі правові акти різного типу. Другу групу складають прихильники більш вузького розуміння систематизації, що визначили її як різновид юридичної діяльності, об'єктами якої є нормативні правові акти.

Систематизація права – це особливий вид юридичної діяльності, практики, в своїй реалізації виявляється як постійна форма розвитку і упорядкування чинної правової системи. Систематизація правових актів в юридичній практиці є не тільки способом оптимізації законодавства, а й необхідним механізмом правового виховання, професійної підготовки юристів, а також правозастосовної практики.

Необхідно підкреслити, що в процесі збалансованого, поступального розвитку суспільства систематизація грає пріоритетну роль саме в правотворчості. Правотворчість не може зупинитися на певному етапі, а весь час перебуває в динаміці, розвитку в силу динамізму соціальних зв'язків, виникнення нових потреб суспільного життя, що потребують правового регулювання. Державно-правова основа сучасних цивілізованих суспільств характеризується наявністю значної кількості нормативних актів, прийнятих законодавчою і виконавчою владою. Процес нормальної еволюції суспільних відносин породжує потребу в постійному оновленні та збільшенні законодавства. Органи законодавчої влади активно приймають нові закони і підзаконні нормативні правові акти. Це призводить до регулярної модифікації систем законодавства і права. Використання оновленої системи законодавства передбачає проведення роботи з упорядкування її елементів.

Постійною формою такої роботи є систематизація нормативних правових актів, під якою розуміється діяльність з упорядкування нормативних актів, приведення їх у впорядковану, узгоджену систему. Метою систематизації законодавства є приведення нормативно-правових актів, через їх впорядкування, в узгоджену систему, що найбільш об'єктивно відображає систему права. Діяльність щодо систематизації законодавства займає одне з основних місць у правовій політиці сучасної держави. У комплексі взаємопов'язаних проблем, які держава вирішує за допомогою політико-управлінської діяльності в правовій сфері життєдіяльності суспільства, пріоритетне

місце займає законодавча політика, під якою розуміється державна діяльність, пов'язана з оформленням прийнятих політичних рішень у формі нормативних правових актів, оптимізацією процесу і техніки законотворення, оприлюдненням законів і підзаконних нормативних правових актів і їх систематизацією.

Ключові слова: система права, систематизація права, систематизація законодавства, теорія систематизації, юридична техніка.

Ключевые слова: система права, систематизация права, систематизация законодательства, теория систематизации, юридическая техника.

Key words: theory of state and law, law systematization, technique of law-making, systematization theory, legal drafting methodology.

Бальжик Ірена Анатоліївна

Національний університет «Одеська юридична академія»

доцент кафедри загальної теорії права та держави

кандидат юридичних наук, доцент

ХРИСТИЯНСЬКА ПРАВОВА ТРАДИЦІЯ ЯК РІЗНОВИД РЕЛІГІЙНОЇ ТРАДИЦІЇ У ПРАВІ

Право як феномен дійсності неминуче охоплює історичні, релігійні, традиційні компоненти. Право, граючи виключно важливу роль в консолідації і функціонуванні суспільства, в регулюванні соціальних, міжлюдських та міжнародних зв'язків і відносин, не може ґрунтуватися виключно на самому собі або на волі законодавця, не може служити абсолютним мірилом всіх людських цінностей. Насправді вища мета і вища функція права в людському суспільстві є наслідком того, що воно є проекція в реальне життя трансцендентного Вищого Закону, даного людині через релігію. В цьому і полягає вища провіденційна сутність права. Право в загальному вимірі виявляється, щонайменше, у двох основних площинах: як природне і позитивне. Природне право відображає суб'єктивну сторону права, його духовний зміст. [1] Ми звертаємося до позиції, яка розглядає право в тісному співвідношенні з релігією, адже «традиційні символи суспільства, традиційні образи і метафори завжди були в пер-